

TAMARA CĂRĂUȘ

Tamara CĂRĂUȘ (1972) a studiat filozofie și litere la Universitatea din București, cu doctoratul susținut, în 2001, la aceeași universitate. A desfășurat proiecte de cercetare în cadrul mai multor instituții: Colegiul Noua Europă, Universitatea din București, Universitatea din Oxford, Universitatea din Uppsala, Universitatea din Groningen, Universitatea din Rijeka, Institut für die Wissenschaften vom Menschen, Viena, Academia de Științe a Poloniei ș.a. A publicat mai multe articole științifice și a coordonat volumele *Cosmopolitanism and the Legacies of Dissent* (Routledge, 2014), *Cosmopolitanism Without Foundations* (Zeta Books, 2015), *Re-Grounding Cosmopolitanism: Towards Post-Foundational Cosmopolitanism* (Routledge, 2016), *Migration, Protest Movements and the Politics of Resistance. A Political Philosophy of Cosmopolitanism* (Routledge, 2018). A publicat cărțile *tzara mea* (Editura ARC, 2000), *Efectul Menard* (Editura Paralela 45, 2003), *Capcanele identității* (Editura Cartier, 2011), *Limba de hârtie* (Cartier, 2017, ediția a II a, 2019), *Jurnal precar* (Cartier, 2022) și *Militant Cosmopolitics. Another World Horizon* (Edinburgh University Press, 2022).

TAMARA
CĂRĂUȘ

•
tzara mea

•
*Capcanele
identității*

Ediția a II-a

3C CARTIER

Din 1995, în toate librăriile bune

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel.: fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel.: fax: 210 80 51. E-mail: codex@cartier.ro
cartier.ro
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.*

Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.

Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.

Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Valentin Guțu

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Tatiana Cunup

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Bons Offices

Tamara Cărăuș

TZARA MEA, CAPCANELE IDENTITĂȚII

Ediția a II-a, mai 2025

© 2025, 2011, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Prima ediție *tzara mea* a apărut la Editura Arc, în 2000.

Prima ediție *Capcanele identității* a apărut la Editura Cartier, în 2011.

Aprobat de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale
și editat cu contribuția Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Cărăuș, Tamara.

tzara mea; *Capcanele identității* / Tamara Cărăuș; coperta Vitalie Coroban; design: Tatiana Cunup. – Ed. a 2-a. – [Chișinău]: Cartier, 2025 (Bons Offices). – 423, [1] p. – (Cartier popular / colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4).

1 ed. a apărut la Editura „Arc”, în 2000. – Bibliogr.: p. 419-424. – Cu contribuția Ministerului Culturii al Republicii Moldova. – [600] ex.

ISBN 978-9975-86-843-3.

821.135.1(478)-4

C 23

Cuprins

Două prefețe în una	9
TZARA MEA	15
Prefață: tzara mea după 20 de ani	19
De la „generația mea” la „generația covid”	19
Un text 3-în-1	22
Text fondator al generației	24
O critică a generației	30
O deconstrucție a întregului efort	34
Cele făcute și nefăcute	42
Cu alte generații într-un orizont al extincției	57
Prefețe	59
Compensații <i>vieillir ensemble</i> ?	59
„Generația mea”	64
Stilul urgenței	65
În regnul generației	71
Eufemisme	71
Progresul domesticit	73
Discursul suspect	76
Și alte generații basarabene	80
Sentințe perimate	83
Bildungsromanul ratat	87
Paideia și generație	87
Excurs despre etosul instruirii	88
Istorie?	92
„Voi”-ul, „noi”-ul conturat	94
Morala inspectorului școlar	97
Profitorii de indulgențe	98

Paideia singulară	100
De la paideia la marketabilitate	101
Obligați la eroisme	105
Post-scriptum: paideia basarabenă	108
Teorii și răzvrătiri	113
Teroarea noutății	113
Și ciobul, și perspectiva	116
Moșteniții. Trecut & Tradiții	123
În răspăr sau de-a valma?	123
Moștenirea indecidabilă	128
Dezmoșteniții	131
<i>In my tribe</i>	138
Bântuiți de Marx?	143
Aproape hamletieni.....	149
„De ce suntem cu toții postmoderni”?	153
Bântuiți de Derrida	153
Nevoia de avangardă	155
Inferențe <i>pre</i> și <i>post</i>	161
(De)crispări sincronizante	166
Riscul resentimentului	172
<i>Ich, der Aufklärer?</i>	174
„Sfășierea”	179
<i>En trois valises</i>	179
Un fragment de „sfășiere”	181
Șocul Ruritania	183
Diferența în identitate	188
A rămâne	194
A te întoarce	195
Discursul celui care rămâne	196
Discursul celui care se întoarce	197
Sacrilegii cotidiene	199
Su(s)pine statale: totul e de făcut	202
În intimitatea statului	206
„În Republica Moldova merge și așa”	209
Ideologia corectă	213

Frica de irosire?	220
Copii sovietici și nomazi postmoderni	223
Încheiere	229
CAPCANELE IDENTITĂȚII	233
Prefață	235
Cum am studiat identitatea națională	235
I. Fantasme	241
Printre teorii	241
A fost sau n-a fost criză identitară?	254
Eroare, Eroare, Eroare!	259
Abandonul	278
II. Capcane	281
Împliniri și nihilisme	281
Maestrul Miller	282
O imprudență: „cetățean cosmopolit”	297
Cazul contra teoriilor	302
Chiar avem nevoie de o cultură?	320
Națiune și faimă	323
„Destin prin sacrificiu”	330
Opțiunea „pură”	336
„Trebuie să ai o poziție!”	342
III. Rușine	347
Valurile rușinii	347
O nevoie în public	349
Captiva studiului secund	352
Goliciunea căutării identitare	356
Pe baricade	360
Printre experți	363
IV. Incertitudini	366
ANEXE	373
Anexa I	373
Anexa a II-a	398
Anexa a III-a	411
Bibliografie	419

Două prefete în una

Între aceste coperti se adună două texte care au fost două cărți separate, publicate la un interval de un deceniu: *tzara mea*, publicată în ianuarie 2001, deși pe copertă era indicat anul 2000, anul în care manuscrisul a fost ales câștigător în cadrul concursului de debut *Prima verba*, organizat de Fundația Soros Moldova, și *Capcanele identității*, publicată la începutul anului 2011.

Justificarea de ce sunt re-editate două cărți *deodată* nu e ușoară, căci trebuie să confirme presupunerea că, dacă tot reeditez cărțile, reiese că edițiile anterioare s-au vândut ca pâinea caldă și au fost cumpărate de cititori până au epuizat stocurile. Dar lucrurile stau mai degrabă pe dos. *tzara mea* nu cred că a fost vândută în vreo librărie. Tirajul editat din grantul oferit de Fundația Soros manuscriselor selectate era în mare parte distribuit bibliotecilor, iar un număr mare de exemplare era dat autorilor. Se pare că trebuia să ai foarte mulți amici, colegi și rude cărora să le oferi cartea, ori să ai mult curaj ca să o dai unor persoane care nu făceau parte din categoriile enumerate și care ai fi vrut s-o citească. Și acum îmi amintesc la câte „personalități culturale” le-am dat târcoale sau le-am tăiat calea, cu cartea în mâini și cu inima să îmi iasă din piept de prea mult curaj, la târgul de carte Bookfest din mai 2001, care avea loc la Teatrul Național din București. Curajul mi-a ajuns ca să merg la diferite lansări și să dau cartea mea criticilor literari prezenți acolo să vorbească despre alte cărți. De unde o fi apărut curajul acela de care acum îmi e jenă să îmi amintesc (iar

experiența distribuirii cărții îmi pare retrospectiv traumatizantă), nu știu exact – s-o fi iscat din bucuria că am scris o carte... Oricum, curajul s-a domolit înainte să termin de împărțit exemplarele. Și acum mai sunt vreo duzină pe undeva, învechite de noi, nedeschise de nimeni, și peste care rareori dau cu ochii, iar când se întâmplă să dau peste ele, nu știu ce să (le) fac și îmi zic că data viitoare voi găsi și soluția.

O justificare de a publica o nouă ediție a *tzării mele* este de a-i da șansa, ca oricărei alte cărți, să fie într-o librărie - poate își găsește și cititori. Ideea de a o reedita și de a-i da cărții o șansă a venit acum ceva ani de la dl Gheorghe Erizanu. Și în acest scop, cartea a fost pregătită să fie reeditată în 2020, ocazie cu care a fost scrisă și o prefață – „*tzara mea* după 20 de ani”. Anul 2020 a fost primul an de pandemie, care a oprit viteza și ritmurile tuturor aspectelor vieții – accelerându-le pe cele ale morții – și a oprit și reeditarea *tzării mele*. Prefața scrisă atunci e inclusă în această ediție și, după cum se vede, poartă marca momentului. Privită la un interval de doar cinci ani, pandemia pare să fi avut loc cu muuulți ani în urmă. Probabil, pare astfel pentru că am vrut să o dăm uitării imediat, ca pe un vis urât. Oricum, textul scris atunci rămâne neschimbat – îl las cum este, ca pe un document al vremurilor.

Și dacă *tzara mea* va avea, în sfârșit, o haină editorială nouă și va fi în librărie, de ce ar cumpăra-o cineva? Și aici răspunsul se complică, căci *tzara mea* se înfrățește – sau se „însurorește” – cu altă carte, *Capcanele identității*. Întrebarea de ce sunt editate două cărți într-un volum ar avea o justificare sau chiar două: una, minoră, vizează o economie a efortului editorial, și care e, totodată, o explicație ușor ecologică, de exemplu, e nevoie de două coperti în loc de patru etc. Justificarea principală însă e legătura tematică a cărților. Deceniul scurs între publicarea celor două cărți e marcat de o dublă încercare și chiar o dublă ieșire din capcana căutării identității naționale. Ieșirea a fost dublă deoarece capcana a fost cu două capete și două mecanisme de

prindere: o cursă cotidiană, întinsă zi de zi, și o cursă teoretică cu un chinuitor mecanism de prindere și un vâl gros pe ochi.

Nu am nicio bucurie să mă întorc la aceste teme și să mai explic ceva, dar încerc, căci trebuie – vremurile de acum prinse în dezvățuri naționaliste cer explicații.

În cartea din 2000 semnalam dadaist ieșirea din capcana identității. Luam de coarne discursurile care mă încadrau în „voi, studenți basarabeni în România” și le deconstruiam până le dădeam la o parte din cale și, sub auspiciile unui poem de Tristan Tzara, puneam cele două corpuri ale țării în trei valize, și, eliberată astfel de povara țărilor și identității, mergeam mai departe. Senzația de eliberare de la sfârșitul scrierii cărții nu pot să o uit, care era intensificată și de faptul ce părea încă incredibil pentru mine că, iată, am scris o carte, deoarece cartea s-a scris ca și cum de la sine, ca efect secundar al nevoii de înțelegere, clarificare și eliberare. Iar acea eliberare genera un optimism motivant, care m-a dus direct în cealaltă cursă.

Am vrut să fac lumină și pentru alții cărora li se întâmplase să se nască și să trăiască în locul numit de mai puțin de un deceniu „Republica Moldova” și care mi se părea mie că trăiau o autentică, dar și iritantă nedumerire, întrebându-se aprig ce limbă vorbesc și dacă sunt într-un fel sau altul, sau în al treilea. Am promis la două importante instituții academice că voi scrie o carte teoretică, dar luminătoare pentru toți despre cum e construită și cum funcționează identitatea națională, și astfel să-i eliberez de povara unei căutări inutile. Și aici mecanismul capcanei m-a prins drept de gât, căci nu puteam să strig, de mâini, căci nu puteam să dau nimic laoparte, și de picioare, căci nu puteam să fug; stăteam mută față în față cu principiul nevăzut, dar fondator al științelor numite sociale, și chiar al filosofiei numite filosofie politică, că lumea e împărțită în națiuni și fiecare trebuie să aibă o națiune precum are un nas și două urechi. Mi-a luat fix un deceniu să înfrunt acest principiu întemeietor, dar nevăzut și ascuns ca orice temelie, iar cartea din 2011, *Cap-*

canele identității, e chiar povestea acestei înfruntări. De atunci m-am ales cu o poziție teoretică radical și militant cosmopolită, care de cele mai dese ori uluiește, dezarmează și îi irită pe reprezentanții teoriilor și, mai ales, ai filosofiei politice, care nu încetează să-mi arate spre realismul din jur și să-mi demaște ceea ce se crede a fi idealismul poziției mele.

Tot timpul, și mai ales acum, în 2025, uitatul în jur, adică la ce se întâmplă în lume, e invocat drept cel mai tare contra-argument împotriva poziției mele teoretice: războaie bizare pentru teritorii; mișcări de extremă dreapta care „își iau țările înapoi”; fasciști, naziști, legionari; discursuri, gesturi, ritualuri care erau considerate nerepetabile; criminali de război deveniți „eroii neamului” etc. Trăind în democrații și bunăstare, oamenilor ca și cum li s-a urât cu binele, reînvie rasismul, xenofobia, ideea de superioritate colectivă, admirația pentru liderii cu „mână de fier”, care să conducă națiunea și să o facă măreață din nou. Iar primul paragraf din acest text conține un cuvânt, substantiv, un nume propriu, care acum e fluturat de prea mulți și în multe locuri ca o anatemă – Soros, Fundația Soros. De când am auzit/citit numele pentru prima dată, am constatat că e unul din cuvintele care se scriu/citesc la fel de la cap la coadă, și invers: Soros, Soros, Soros. Un fel de sonoritate aproape perfectă pentru a fi reprodusă în orice limbă și la care se adaugă alte aspecte ce au făcut din Fundația Soros și proiectele *întru* o lume deschisă, implementate peste tot în lume, ținta mișcărilor de extremă dreapta de oriunde. Fără îndoială, un multimilionar capitalist precum e George Soros nu e fără prihană. Dar aspectul crucial ce duce la anatimizare este anume conceptul de „lume deschisă” care, în imaginațiile spumegânde ale conspiraționiștilor de extremă dreapta, reprezintă chintesenta prăpădului globalist și care trebuie stăvilit, luând țara înapoi de la Soros.

Forfota otrăvitoare a extremei drepte de azi e o validare a pericolelor capcanelor identității naționale pe care le-am de-

scris și disecat cu prea multă minuție în cea de-a doua carte reeditată între aceste coperti – prea multă, căci, după cum scriam și în ediția din 2011, mi-aș fi dorit să depun toate acele eforturi pentru a studia și a scrie altceva. Am atenționat asupra mlaștinii în care se intră imediat cum se ia drept bună și necesară identitatea națională, și în care te afunzi fără să îți dai seama. Iar atunci când, aparent neprihănită, „elita națiunii” se întreabă siderată și îngrijorată de unde, brusc, a apărut mulțimea cu aspirații ultranaționaliste – dacă nu chiar fasciste și legionare – e cam târziu: sunt tot cei care au învățat la școală istoria și literatura națională, e tot mulțimea aia pe care o evocă sau doar o presupune poetul național, și de care are nevoie pentru a fi „marele nostru scriitor național”.

Încercările mele de a arăta cum funcționează mecanismele identificării naționale descopereau, fără excepție, interesul personal sau de grup care ducea la invocarea mai mult sau mai puțin zgomotoasă a națiunii. Am arătat iar și iar cum națiunea și identitatea națională camuflează deopotrivă interese și frustrări. Tocmai acest lucru a displicut celor care s-au întâmpnat să mă audă vorbind în luările de cuvânt din perioada când studiam această temă păcătoasă, aducându-mi repetat acuzația că sunt „marxistă”, și care mi se părea deplasată atunci, căci nu mă credeam astfel, dar pe care o accept retrospectiv, cu uimire încă nelămurită cum poate cineva fi marxist fără să știe.

Am disecat mecanismele identității naționale și otrăvurile ei, iar senzația că am vorbit și scris într-un pustiu m-a însoțit tot timpul, inclusiv în sfera academică. Dar, fără nicio îndoială, prefer vorbitul într-un pustiu, departe de presupusele realisme, oricărei validări a contextului și a statu-quoului politic și teoretic care nu poate ieși din menghinele statului-națiune.

Capcanele identității a avut un tiraj modest și ecouri puține. Totuși, cartea s-a epuizat cumva, iar eu am fost contactată de mai multe persoane întrebându-mă dacă nu mai am un exemplar de carte, căci tocmai lucrează la o teză pe tema respecti-

vă. Și astfel încerc să cred că o fi avut totuși o oarecare forță emancipatoare cartea mea și poate o mai are încă, și astfel ar putea lămuri potențialii cititori – și nu doar pe cei ce lucrează la niscaiva teze – de unde, cum și de ce se revarsă puhoiul de naționalisme și extremismisme acum în lume și de ce sunt atât de greu de oprit. Aceasta îmi e justificarea reeditării *Capcanelor identității*, și mulțumesc Edituri Cartier și domnului Erizanu pentru inițiativa de a republica cartea, precum mulțumesc și pentru ideea și riscul de a republica *tzara mea*. Las aici două miniprefețe în una și mii de mulțumiri.

25 ianuarie 2025

TZARA MEA

„Majoritatea celor care au început să scrie în germană voiau să părăsească iudaismul, în general, cu aprobarea vagă a taților (acest vag este revoltător), voiau, dar labele lor din spate se lipeau încă de iudaismul tatălui, iar labele din față nu găseau un teren nou. Disperarea care a urmat a fost inspirația lor.”

Kafka, *Corespondență*

Prefață: ***tzara mea după 20 de ani***

Revin acum, în 2020, la prima mea carte, publicată în anul 2000, și trec prin seisme de diferită intensitate. Unele valuri ale seismelor au crestele mari, aproape uriașe, sub formă de întrebări, și se formează iar și iar, pentru a se zdrobi din nou de țărnul neînțelegerii mele: „Când, naiba, au trecut 20 de ani? Cum am putut scrie așa ceva? Și ceea ce numeam atunci «generația mea» mai există oare?” Întrebări care, odată formulate, nu vor să se lase fără o încercare de răspuns.

De la „generația mea” la „generația covid”

20 de ani au trecut, simplu, în două decenii. Însă întrebarea „Când, naiba, au trecut 20 de ani?” nu e doar o socoteală de calendar, ci are un moment apocaliptic în care simți cum te străpunge săgeata timpului orientat dinspre naștere spre moarte și care te lasă, întocmai ca o săgeată venită dintr-o armă, cu mai puțină viață. După momentul apocaliptic urmează momentul judecății de apoi: ce ai făcut toți acești 20 de ani? Judecata de apoi este un moment mai terifiant decât apocalipsa, care e a tuturor, vine peste toți. Judecata de apoi e individuală. În apocalipsă, umilul tău destin, cu căile pe jumătate pătrunse, se unește izbăvitor cu destinul lumii, care nici ea nu prea știe unde merge. În judecata de apoi, destinul tău, cu căi întortocheate sau rămase neexplorate, căci nu știai încotro s-o iei, este adus în centrul pârjolitor al tuturor privirilor. Cândva judecata de apoi

avea loc la capătul vieții, când la intrarea în tărâmurile de dincolo îngerii se uitau pe răbojul păcatelor săvârșite, trăgeau linia, făceau socoteala și te repartizau fie în focurile iadului, fie în sferele purgatorului sau, cei pe care răbojul îi arăta ca fiind fără păcate, în plictiseala și beatitudinea nesfârșită a raiului. Acum însă îți ții răbojul singur, în formă de CV, *curriculum vitae* sau curgerea vieții, iar judecata nu mai e la sfârșitul vieții, ci pe tot parcursul ei. Mereu în competiție cu toți și pentru toate, ești plasat în focurile iadului sau în beatitudinea raiului după fiecare competiție pierdută sau câștigată. Curgerea vieții între anii 2000 și 2020 a fost o curgere vijelioasă, ce părea de neoprit. Au fost 20 de ani în care orice a părut posibil, doar fă-o, *just do it!*, cum îndeamnă un motto faimos. Totodată, au fost și ani în care ne-am tras pe rând și neîncetat la judecăți de apoi zi de zi, învingându-ne unii pe alții în nesfârșite competiții pentru joburi și poziții, ani în care beatitudinea raiului și pârjolul iadului aveau loc pe lumea aceasta. Judecata de apoi devenise propria noastră responsabilitate aici și acum, știind că singura promisiune de mântuire ține de jobul, poziția, topul și like-urile celorlalți...

Acum, în primăvara lui 2020, vijelia vieții s-a oprit, a fost suspendată pentru a proteja viața însăși de un virus invizibil și de o pandemie foarte vizuală: orașe pustii, universități și malluri închise, avioane la pământ etc. Judecata de apoi pe care ne-o aplicam unii altora a fost înlocuită cu momentul apocaliptic în care viețile individuale, cu micile lor victorii individuale și marile pierderi, s-au scurs în destinul colectiv al unei lumi buimace de ce i se întâmplă. Și nu știm dacă a fost doar un popas după care viața va curge și mai vijelioasă decât înainte sau o cotitură care va schimba radical totul.

Și în această descumpănire a lumii s-a clătinat și reperul conform căruia să-mi pot întoarce privirea și judecata asupra celor două decenii, și mai ales asupra propriei construcții, numită „generația mea”. Pandemia șterge tot ce a fost și face irelevantă „generația mea”, îmi ziceam, și atunci la ce bun să mai